

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ
ОСВІТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

*Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти денної форми навчання
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти)*

Дніпро – 2023

УДК 341
С 79

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 20.06.2023 року)*

Рецензенти:

ЛЕГКА О. В., професор кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, професор;
ЩЕРБИНА Є. М., адвокат, кандидат юридичних наук, доцент.

Укладач:

СТЕПАНЕНКО К. В., доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

ЛЕБЕДЄВА Ю. В., викладач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

С 79 Степаненко К. В., Лебедева Ю. В. Міжнародний захист прав людини: метод. рек. для підготовки до семінарських та практичних занять. Дніпро : ДДУВС, 2023. 64 с.

Викладено методичні рекомендації для підготовки до семінарських та практичних занять з дисципліни «Міжнародний захист прав людини».

Для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників юридичних закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	4
ВСТУП.....	5
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	10
ТЕМА 2. ПРАВОВА ОСНОВА МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	13
ТЕМА 3. МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	17
ТЕМА 4. ООН ТА ІНШІ УНІВЕРСАЛЬНІ ОРГАНИ З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	20
ТЕМА 5. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНИ З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	23
ТЕМА 6. СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ СУДІВ ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ.....	26
ТЕМА 7. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	30
ТЕМА 8. ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ СПРАВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	34
ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ.....	38
САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	51
ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	52
ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	53
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ».....	55
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК) З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ».....	57

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Назви розділів і тем	Всього годин	Кількість годин за видами занять				Самост.р. / індив.р.
			Всього	Лекцій	Семинарів	Практичн.	
1	Поняття і особливості міжнародного захисту прав та свобод людини	10	4	2	2		6
2	Правова основа міжнародного захисту прав та свобод людини	14	6	2	4		8
3	Механізм міжнародного захисту прав та свобод людини	8	2		2		6
4	ООН та інші універсальні органи з міжнародного захисту прав та свобод людини	12	4	2	2		8
5	Регіональні органи з міжнародного захисту прав та свобод людини	12	4	2	2		8
6	Система міжнародних судів із захисту прав та свобод людини	14	6	2	4		8
7	Європейський суд з прав людини	10	2		2		8
8	Процедура розгляду справ в Європейському суді з прав людини	10	2		2		8
	Усього за семестр	90	30	10	20		60
	<i>Форма підсумкового контролю</i>	<i>Залік</i>					

ВСТУП

Курс з міжнародного захисту прав людини є обов'язковим елементом юридичної освіти не тільки в нашій державі, але і за кордоном. Міжнародне право прав людини – це єдина правова система, яка має можливість регулювати відносини між державами та іншими суб'єктами у сфері захисту прав людини, що сприяє підтриманню стабільних відносин. За допомогою міжнародного захисту прав людини держави встановлюють загальноприйняті стандарти поведінки, що є засобом міжнародного співробітництва у різних галузях суспільного життя. Міжнародний захист прав людини здійснює вплив не тільки на життя глобального суспільства, але і на кожну людину окремо.

Актуальність даного курсу визначається трьома чинниками: по-перше, поняття та норми міжнародного права у галузі захисту прав людини повинні бути орієнтиром для українських юристів як з точки зору розробки та вдосконалення українського законодавства, так і з точки зору правозастосування; по-друге, засвоєння цього курсу є необхідною частиною підготовки сучасних висококваліфікованих юристів, оскільки саме їм доведеться брати участь у законотворчому процесі та діяльності судів всіх рівнів (у тому числі й міжнародних); по-третє, засвоєння положень цього курсу дозволить сформулювати науково-обґрунтований підхід до специфіки та сучасного стану європейської правової системи в частині захисту прав особи.

Даний курс систематизує сучасні знання в галузі міжнародного захисту прав людини, що дозволить студентам вивчити механізм міжнародного захисту прав людини, основні поняття та принципи міжнародних актів у галузі прав людини, зокрема Європейської конвенції, діяльність універсальних та регіональних органів щодо міжнародного захисту прав людини, європейські стандарти в галузі захисту конвенційних прав і свобод людини, організацію роботи міжнародних судів, зокрема Європейського Суду з прав людини, а також практику розгляду конкретних справ щодо захисту порушених конвенційних прав громадян України в Європейському Суді.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» є набуття та поглиблення знань з міжнародного захисту прав людини, формування вмінь та навичок правильного тлумачення і реалізації міжнародних норм та принципів; аналіз сучасної системи міжнародного захисту прав людини та підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців з ґрунтовними теоретичними знаннями та практичними навичками для участі у міжнародних відносинах на підставі міжнародно-правового підходу.

Семінарські та практичні заняття у навчальному процесі проводяться з метою поглибленого вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист

прав людини», опанування методичних засад цього курсу. Семінарські та практичні заняття повинні сприяти розвитку творчої самостійності студентів, поглибленню їх інтересу до вивчення даного курсу, розвитку культури мовлення, формування навичок та вмінь публічного виступу, участі в дискусії.

Перелік рекомендованої літератури не є вичерпним, студенти мають використовувати інші джерела, особливо періодичні видання.

Основою ефективного розгляду положень міжнародного захисту прав людини на семінарських та практичних заняттях є вивчення лекційного матеріалу та самостійна робота студентів. Самостійну роботу треба починати з вивчення тексту лекції, потім прочитати та законспектувати в зошиті для семінарських занять відповідний матеріал, звертаючи увагу на нові незрозумілі терміни та словосполучення, та по можливості з'ясувати їх зміст.

Готуючись до семінару та практичних занять потрібно звернути увагу на ключові поняття, які притаманні вказаним темам, записати в словники та засвоїти їх.

Опрацювання тем семінарських та практичних занять або окремих їх питань може відбуватися в різних формах: співбесіди, загальногрупової дискусії, заслуховування та обговорення рефератів, проведення письмової контрольної роботи, виконання тестових завдань. Встановлений рівень засвоєння матеріалу на семінарських та практичних заняттях враховується при вирішенні питання про допуск до підсумкового модулю на основі отриманих балів. Основні питання тем виносяться до реєстру питань, які вводяться в залікові білети або в тестові завдання.

Семінар – це вид навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань програмного матеріалу.

Основні завдання семінарів з міжнародного захисту прав людини полягають у засвоєнні загальнотеоретичних положень про міжнародно-правові явища, набуття навичок опановувати їх з позицій загальнолюдських цінностей.

Семінари мають сприяти розвитку творчої самостійності, інтересу до наукових досліджень, формуванню навичок та вмінь публічного виступу і участі в дискусії, вихованню педагогічного такту, розвитку культури мовлення, що є дуже важливим в роботі юриста.

Готуючись до семінару необхідно привернути увагу до ключових понять, які притаманні вказаним темам та засвоїти їх.

При відповіді на семінарському занятті слід так будувати свій виступ, щоб в ньому, по можливості, містилось:

- чітке формулювання теоретичного положення (наприклад, поняття міжнародного захисту прав людини, суб'єктів міжнародних правовідносин, міжнародних злочинів і т.д.);

- обґрунтування цього положення і розкриття його найбільш характерних ознак і властивостей;

– аргументацію та ілюстрацію теоретичних положень конкретними фактами дійсності, положеннями міжнародно-правових актів і практики їх реалізації.

Однією з форм проведення семінарських занять є обговорення рефератів. Реферати, передбачені планами семінарських занять, присвячуються складним питанням, які не розглядаються в навчально-методичній літературі і потребують опанування наукових джерел, окремих статей або монографій. Об'єм реферату має відповідати 10-12 аркушів стандартного паперу формату А4. Реферативні повідомлення заслуховуються і обговорюються в ході відповідних занять і лише у виключних випадках без доповіді перевіряються викладачем. Вони обов'язково оцінюються викладачем. Реферати можуть бути основою для написання наукової роботи. Важливо при цьому дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Основою ефективного розгляду положень міжнародного захисту прав людини на семінарських заняттях є засвоєння лекційного матеріалу та самостійна робота студентів у конспектуванні навчальної, наукової літератури курсу. Така робота передбачає використання навчальної програми, де кожне питання теми має бути засвоєним.

Підготовку до практичного заняття варто починати з вивчення тексту лекції, потім прочитати й законспектувати в зошит з підготовки до п.з. відповідний матеріал підручника та інших джерел. Опанування положень курсу передбачає не тільки міцне засвоєння визначень тих чи інших категорій, характерних рис та ознак, але й розуміння різних точок зору щодо міжнародно-правових явищ і, головне, набуття практичних навичок з міжнародного захисту прав людини.

Перелік питань, які виносяться на підсумковий модуль складається з питань, що розглядаються на семінарських та практичних заняттях та питань для самостійного вивчення і може включати окремі теми рефератів.

Самостійна робота студентів складається з:

- роботи на заняттях в процесі прослуховування і конспектування лекцій;
- вивчення лекційного матеріалу;
- опрацювання нормативних джерел;
- підготовки рефератів, реферативних повідомлень та доповідей з актуальних питань міжнародного захисту прав людини;
- підготовки до семінарських занять шляхом опрацювання основної і додаткової літератури;
- вирішення практичних завдань;
- підготовки наукових доповідей для участі у роботі наукового гуртка кафедри, науково-практичних заходах;
- узагальнення всіх отриманих знань для підготовки до підсумкового модулю з навчальної дисципліни;
- роботи в мережі Інтернет.

Після закінчення вивчення навчальної дисципліни студенти повинні здобути наступні компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання з міжнародного захисту прав людини у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння міжнародного захисту прав людини та розуміння професійної діяльності у галузі сучасного міжнародного захисту прав людини.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в професійної діяльності у галузі сучасного міжнародного захисту прав людини.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями у галузі міжнародного захисту прав людини.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові (спеціальні) компетентності:

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії міжнародного захисту прав людини, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного захисту прав людини.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного захисту прав людини в національному праві та сучасних міжнародних відносинах.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини з міжнародного захисту прав людини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції у галузі міжнародного захисту прав людини.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ у галузі міжнародного захисту прав людини.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу міжнародних угод у галузі прав людини, розуміння їх правового характеру і значення.

ТЕМИ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ЗАНЯТЬ

ТЕМА № 1. ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Поняття прав людини. Ієрархія прав. Абсолютні права. Права з внутрішніми обмеженнями. Баланс прав.
2. Принципи міжнародного захисту прав людини.
3. Міжнародний захист прав людини в сучасних умовах.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
права людини; міжнародно-правова норма; суб'єкти міжнародних відносин; об'єкт міжнародних відносин; політичний режим, державний режим.

Завдання для самостійної роботи до Теми 1:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

- Право на справедливий судовий розгляд.
- Право на повагу до приватного життя.
- Свобода думки, совісті і віросповідання.

Індивідуальні завдання до Теми 1:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Право на справедливий судовий розгляд.
2. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод.

3. Вправа

1. Схематично відобразіть права, що відносяться до відправлення правосуддя.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Поняття прав людини. Ієрархія прав. Абсолютні права. Права з внутрішніми обмеженнями. Баланс прав. Принципи міжнародного захисту прав людини. Загальні та спеціальні принципи міжнародного захисту прав людини. Міжнародний захист прав людини в сучасних умовах. Вплив політичних режимів на рівень захисту прав людини. Демократичний режим як фактор гарантії забезпечення прав та свобод людини у світі.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою

рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

Дана тема дуже добре розкрита в учбовій літературі і, як правило, не викликає труднощів при її вивченні. Студенти повинні засвоїти поняття і категорії, що супроводжують проблему визначення міжнародного права, з'ясувати характерні риси міжнародно-правової системи в порівнянні з внутрішньодержавною системою права. Слід пам'ятати, що міжнародне право прав людини – це система юридичних норм, які створені визнаними і вповноваженими на те суб'єктами міжнародного права і регулюють відносини між ними.

Слід чітко розрізняти поняття, які стосуються міжнародного договору в галузі міжнародного захисту прав людини, наприклад, «дія» і «дійсність» міжнародного договору, «анулювання» і «денонсація» договору, «підписання», «ратифікація», «затвердження», «приєднання» і «вступ» до договору, та ін.

Укладення міжнародного договору є дуже відповідальним і складним процесом. Він може розвиватися в найрізноманітніших формах (переговори при допомозі звичайних дипломатичних каналів, міжнародні конференції і міжнародні організації). Студенти повинні засвоїти питання, пов'язані з укладенням договору в галузі міжнародного захисту прав людини: сторони договору, та їх види, спеціальні повноваження, підписання, ратифікація, затвердження договору, приєднання до договору, застереження до договору, реєстрація договору, депозитарій, тощо.

Далі важливо засвоїти всі питання, пов'язані з дією договору: набуття ним чинності, строк дії, пролонгацію договору, здійснення договору, тлумачення договору, та його види, підстави дійсності договору та ін.

Тести для самоконтролю

1. Сукупність юридичних норм, уніфікованих правил, які регулюють міжнародні відносини з метою забезпечення прав людини, рішення і правові засоби їх застосування, прийняті повноваженими суб'єктами для реалізації цієї мети, це:

- a) міжнародне приватне право
- b) міжнародні стандарти прав людини
- c) міжнародне публічне право
- d) предмет міжнародного захисту прав людини

2. Прийняття і впровадження міжнародно-правових стандартів прав людини регулює:

- a) відносини між державами і фізичними та юридичними особами
- b) відносини між державами і міжнародними організаціями
- c) відносини між фізичними та юридичними особами різних держав
- d) відносини між суб'єктами міжнародного права

3. Об'єктом міжнародно-правових стандартів прав людини є:
  - a) правовідносини між міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями, цивілізованими державами, націями і народами
  - b) публічні (міжвладні) відносини суб'єктів міжнародного права з приводу захисту прав людини
  - c) відносини між суб'єктами, що здійснюють дипломатичні і економічні зв'язки
  - d) відносини між індивідами
4. Основними джерелами міжнародно-правових стандартів прав людини є:
  - a) міжнародні загальні та спеціальні конвенції
  - b) загальні принципи права, закони та підзаконні нормативно-правові акти
  - c) тільки міжнародні загальні та спеціальні конвенції, норми яких визнають держави, що мають суперечки між собою
  - d) тільки загальні принципи права, які визнають цивілізовані держави
5. В чому полягає універсальність міжнародно-правових стандартів прав людини?
  - a) в міжнародному характері їх дії
  - b) в особливостях об'єкту
  - c) у їх функціональному призначенні
  - d) у відсутності санкцій за їх недотримання

Рекомендована література до Теми 1:

1. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. К.: «К.І.С», 2011. 320 с.
2. Бущенко А.П. Проти катувань. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини. / Харківська правозахисна група; Худож.-оформлювач Б.Є. Захаров. Харків: Фоліо, 2005. 288 с.
3. Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів: за міжнародними стандартами. Навч.-довідк. посібн. / Т.О. Проценко, А.О. Мартиненко, О.І. Логвиненко, Ю.Л. Белоусов, О.М. Демянко, Т.І. Шапочка. К. : ДНДІ МВС України, 2009. 52 с.
4. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія / О. П. Кучинська, Т. І. Фулей, Р. В. Бараннік. Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2013. 228 с.
5. Ivaniі O.M., Kuchuk A.M., Orlova O.O. Biotechnology as Factor for the Fourth Generation of Human Rights Formation. International Journal of Advanced

Biotechnology and Research (IJABR) ISSN 0976-2612, Online ISSN 2278–599X, Special Issue-1, 2019, pp491-497 <http://www.bipublication.com>.

6. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

7. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

8. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності: навч. посібник / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.

9. Права людини в Україні: перше півріччя 2015. Наукове видання. За ред.: А. Б. Благої, О. А. Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ, 2015. 184 с.

10. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132–134. URL: <https://doi.org/10.35774/app2022.04.132>.

11. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239–255. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.162.285449>.

12. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.

13. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461. URL: <https://doi.org/10.32782/ln.2023.19.60>.

14. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.72>.

ТЕМА № 2. ПРАВОВА ОСНОВА МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 4 год.

План

1. Міжнародні акти у галузі прав людини. Конвенційні норми та їх класифікація.
2. Організаційно-правові та матеріально-правові норми. Протоколи.
3. Порядок прийняття, укладення та використання міжнародних угод у галузі прав людини.
4. Європейська система міжнародних угод у галузі прав людини.
5. Європейська Конвенція як міжнародний договір.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: міжнародні акти; міжнародна угода; конвенція; міжнародно-правова норма; Загальна декларація прав людини.

Завдання для самостійної роботи до Теми 2:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

- Стадії розгляду у Суді отриманих заяв.
- Дружнє або мирове врегулювання. Вимоги до мирової угоди. Умови визнання мирової угоди Судом.

Індивідуальні завдання до Теми 2:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Європейська Конвенція та механізми її застосування в Україні.
2. Імплементация норм міжнародних угод у галузі прав людини.

3. Вправа

1. Схематично відобразіть види рішень (щодо прийнятності або по суті справи).

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Міжнародні акти у галузі прав людини. Конвенційні норми та їх класифікація. Загальна декларація прав людини 1948 року. Організаційно-правові та матеріально-правові норми. Протоколи. Європейська Конвенція як міжнародний договір. Роль Європейської Конвенції в сучасних умовах міжнародного захисту прав людини.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

Укладення міжнародного договору є дуже відповідальним і складним процесом. Він може розвиватися в найрізноманітніших формах (переговори при допомозі звичайних дипломатичних каналів, міжнародні конференції і міжнародні організації). Студенти повинні засвоїти питання, пов'язані з укладенням договору в галузі міжнародного захисту прав людини: сторони договору, та їх види, спеціальні повноваження, підписання, ратифікація, затвердження договору, приєднання до договору, застереження до договору, реєстрація договору, депозитарій, тощо.

Далі важливо засвоїти всі питання, пов'язані з дією договору: набуття ним чинності, строк дії, пролонгацію договору, здійснення договору, тлумачення договору, та його види, підстави дійсності договору та ін.

На закінчення, тим хто навчається слід звернути увагу на такі питання припинення дії міжнародного договору як денонсація, анулювання та інші підстави припинення договору. Слід розібратись також з процедурою припинення та призупинення міжнародних договорів і признання їх недійсними.

Тести для самоконтролю

1. Назвіть документ, яким було засновано Комітет із економічних, соціальних та культурних прав:

- a) Загальна Декларація прав людини
- b) Резолюція ГА ООН
- c) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
- d) Резолюція ЕКОСОС

2. Створення якого з цих органів передбачено Пактом про громадянські та політичні права 1966 р.?

- a) Комітет з прав людини
- b) Рада з прав людини ООН
- c) Управління Верховного комісару ООН зі справ біженців
- d) НАТО

3. Який головний орган Ради Європи із захисту прав людини?

- a) Європейський Суд з прав людини
- b) Парламентська Асамблея Ради Європи
- c) Комітет міністрів Ради Європи
- d) Консультативний комітет Рамкової конвенції про захист національних меншин 1995 р.

4. Впродовж якого строку може бути подана індивідуальна заява до Європейського Суду з прав людини відповідно до Протоколу № 15?

- a) чотирьох місяців від дати постановлення остаточного рішення
- b) шести місяців від дати постановлення остаточного рішення
- c) одного місяця від дати постановлення остаточного рішення
- d) двох років від дати постановлення остаточного рішення

5. Який принцип був закріплений у Заключному акті Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 р.?

- a) захисту прав людини і основних свобод
- b) заохочення прав людини і основних свобод
- c) визнання прав людини і основних свобод
- d) поваги прав людини і основних свобод

Рекомендована література до Теми 2:

1. Орлова О. О., Бургай К. Р. Практика європейського суду з прав людини в контексті європейського розвитку українського суспільства. Українське суспільство в контексті правових побудов: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 квіт. 2019 р.). Дніпро: Дніпропетровський держ. ун-т внутр справ, 2019. С. 34-37.
2. Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів: за міжнародними стандартами: Навч.-довідк. посібн. / Т.О. Проценко, А.О. Мартиненко, О.І. Логвиненко, Ю.Л. Белоусов, О.М. Демянко, Т.І. Шапочка. К.: ДНДІ МВС України, 2009. 52 с.
3. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія / О. П. Кучинська, Т. І. Фулей, Р. В. Бараннік. Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2013. 228 с.
4. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.
5. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
6. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.
7. Ivanii O.M., Kuchuk A.M., Orlova O.O. Biotechnology as Factor for the Fourth Generation of Human Rights Formation. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)* ISSN 0976-2612, Online ISSN 2278-599X, Special Issue-1, 2019, pp491-497 <http://www.bipublication.com>.
8. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132-134. URL: <https://doi.org/10.35774/app2022.04.132> .
9. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239-255. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.162.285449>.
10. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. *Official Journal of the European Union*, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.
11. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454-461.
12. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417-420.

ТЕМА № 3. МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Поняття механізму міжнародного захисту прав людини.
2. Суб'єкти міжнародного захисту прав людини.
3. Міжнародні засоби та способи захисту прав та свобод людини.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: суб'єкти міжнародного захисту прав людини, правове регулювання діяльності суб'єктів міжнародного захисту прав людини, форми та засоби міжнародного захисту прав людини.

Завдання для самостійної роботи до Теми 3:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

1. Європейського суду з прав людини: порядок звернення.
2. Правове регулювання процедури звернення.

Індивідуальні завдання до Теми 3:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Європейський суд з прав людини: порядок звернення.
2. Правове регулювання процедури звернення.

3. Вправа

1. Схематично відобразіть процедуру звернення людини та громадянина за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Поняття механізму міжнародного захисту прав людини. Елементи механізму міжнародного захисту прав людини. Суб'єкти міжнародного захисту прав людини. Держави сучасного світу як головні суб'єкти міжнародного захисту прав людини. Міжнародні засоби та способи захисту прав та свобод людини. Колективні системи безпеки як гаранті захисту прав людини.

Механізм міжнародного захисту прав людини передбачає систему міжнародних (міждержавних) органів і організацій, що діють з метою забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення. Чинний на сьогодні механізм захисту прав людини виник не у результаті планомірного і заздалегідь продуманого

розвитку, скоріше він являє собою підсумок мотивованої але розрізненої правотворчості держав і міжнародних організацій, які намагалися після Другої світової війни створити такий світовий лад, при якому стали б неможливими грубі і масові порушення прав людини, що мали місце в гітлерівській Німеччині. Схематично всі правозахисні міжнародні організації можна розподілити на дві групи: універсальні та регіональні.

Семинарське заняття з цієї теми проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

При підготовки до семінару слід акцентувати увагу на те, що суб'єкт міжнародного права – це носій міжнародних прав та обов'язків, що виникають відповідно з загальновизнаними нормами міжнародного права або положенням міжнародно-правових актів, це учасник міжнародного права, який має юридичну незалежність та здатність самостійно здійснювати права та обов'язки, встановлені даними нормами. Первинні – держави та народи, які реалізують право на самовизначення (які борються за незалежність). Цим суб'єктам притаманні всі елементи міжнародної правосуб'єктності. Похідні (вторинні) створюються на основі волевиявлення первинних. Об'єм прав та обов'язків залежить від цілей їх створювачів, що як правило закріплюється в міжнародному договорі. До них відносяться: Міжнародні організації (ООН ЮНЕСКО, НАТО та інші), державоподібні утворення такі як Ватикан.

Також ведеться дискусія серед юристів-міжнародників про правосуб'єктність індивідів (фізичних осіб) та міжнародних неурядових організацій (МНУО), але правотворча функція на міжнародній арені притаманна лише загально визнаним суб'єктам міжнародного права.

Тести для самоконтролю

1. Який із зазначених міжнародно-правовий актів характеризується найрозвинутішим контрольним механізмом щодо дотримання його положень?

- a) Загальна декларація прав людини
- b) Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права
- c) Європейська конвенція з прав людини та основних свобод
- d) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

2. Ратифікація будь-якого міжнародного договору з прав людини – це компетенція:

- a) Президента України
- b) Верховного Суду
- c) Верховної Ради України

- d) Кабінету Міністрів України
3. Класифікація сучасних міжнародних організацій із захисту прав людини:
- a) міждержавні, неурядові, універсальні, регіональні, загальної компетенції, спеціальної компетенції
  - b) урядові та муніципальні
  - c) міждержавні, неурядові, універсальні, регіональні
  - d) політичні, економічні, соціальні, військові, наднаціональні, міждержавні, неурядові
4. Яка компетенція передбачена Міжамериканською комісією з прав людини?
- a) Наднаціональна
  - b) Змішана
  - c) обов'язкова та факультативна
  - d) консультативна
5. Кому Арабська хартія прав людини (переглянута) 2004 р. гарантує право на розвиток?
- a) кожній людині
  - b) кожному громадянину арабських країн
  - c) громадянам держав-учасниць Арабської хартії прав людини (переглянута) 2004 р.
  - d) кожній людині, окрім ув'язнених

Рекомендована література до Теми 3:

1. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія / О. П. Кучинська, Т. І. Фулей, Р. В. Бараннік. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 228 с.
2. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.
3. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
4. Права людини в Україні: перше півріччя 2015. Наукове видання. За ред.: А. Б. Благої, О. А. Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ, 2015. 184 с.
5. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.
6. Орлова О. О. Національні та міжнародні стандарти у сфері свободи від катувань Права і свободи людини та їх забезпечення в умовах несвободи:

матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 01 листоп. 2018 р.). Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2018. С. 322-324.

7. Орлова О.О. Принцип «мінімального рівня жорстокості» у практиці Європейського суду з прав людини. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 22 лют. 2019 р.): у 2 ч. Дніпро : Видавець Біла К. О. С. 116-117.

8. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461.

ТЕМА № 4. ООН ТА ІНШІ УНІВЕРСАЛЬНІ ОРГАНИ З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Правовий статус та основні напрями діяльності ООН.
2. Універсальні органи ООН щодо захисту прав людини.
3. Рада з прав людини ЕКОСОП ООН.
4. Комітет з прав людини: правовий статус, порядок утворення та діяльності, основні повноваження.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: ООН; Комітет з прав людини; Рада з прав людини ЕКОСОП; Верховний Комісар з прав людини; компетенція; функції.

Завдання для самостійної роботи до Теми 4:

Теми рефератів:

1. Система універсальних міжнародних органів у галузі прав людини.
2. Система конвенційного механізму у міжнародному захисті прав людини.
3. Комітет з прав людини.

Індивідуальні завдання до Теми 4:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Рада з прав людини ЕКОСОП ООН.
2. Концепція множинності міжнародних кримінальних судів.

3. Вправа

1. Схематично відобразить процедуру звернення людини та громадянина за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Правовий статус та основні напрями діяльності ООН. Структура, організація діяльності ООН, її роль в сучасних умовах міжнародного захисту прав людини. Універсальні органи ООН щодо захисту прав людини. Рада з прав людини ЕКОСОП ООН. Комітет з прав людини: правовий статус, порядок утворення та діяльності, основні повноваження.

Визначальна роль у механізмі міжнародного захисту прав людини належить Організації Об'єднаних Націй. Це міжнародна організація незалежних, суверенних держав, які визнали Статут ООН. Її основним завданням є підтримання і зміцнення міжнародного миру та безпеки, розвиток співробітництва між державами.

У ст. 1 Статуту ООН визначено, що *основними цілями* ООН є:

- підтримання миру і безпеки за допомогою колективних заходів для відвернення й усунення загрози миру і придушення актів агресії чи інших порушень миру;
- розвиток дружніх відносин між націями;
- здійснення міжнародного співробітництва в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру;
- бути центром для погодження дій націй у досягненні цих цілей.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

При підготовці до семінару слід акцентувати увагу на те, що суб'єкт міжнародного права – це носій міжнародних прав та обов'язків, що виникають відповідно з загальновизнаними нормами міжнародного права або положенням міжнародно-правових актів, це учасник міжнародного права, який має юридичну незалежність та здатність самостійно здійснювати права та обов'язки, встановлені даними нормами. Первинні – держави та народи, які реалізують право на самовизначення (які борються за незалежність). Цим суб'єктам притаманні всі елементи міжнародної правосуб'єктності. Похідні (вторинні) створюються на основі волевиявлення первинних. Об'єм прав та обов'язків залежить від цілей їх створювачів, що як правило закріплюється в міжнародному договорі. До них відносяться: Міжнародні організації (ООН ЮНЕСКО, НАТО та інші), державоподібні утворення такі як Ватикан.

Тести для самоконтролю

1. Верховний комісар ООН з прав людини:
  - a) обирається Радою Безпеки ООН
  - b) призначається Генеральним секретарем ООН та затверджується Генеральною Асамблеєю ООН

- c) посада передається у спадок
  - d) обирається Генеральною Асамблеєю за рекомендацією Ради Безпеки ООН
2. Орган ООН, покликаний створювати умови стабільності і благополуччя, необхідні для мирних і дружних умов співіснування націй:
- a) Економічна і Соціальна рада
  - b) Рада Безпеки
  - c) Секретаріат
  - d) МВФ
3. Який орган здійснює контроль за виконанням рішень Європейського Суду з прав людини?
- a) Парламентська Асамблея Ради Європи
  - b) Венеціанська комісія
  - c) Комісар Ради Європи з прав людини
  - d) Комітет міністрів Ради Європи
4. Міжнародно-правові стандарти прав людини спрямовані на регулювання відносин між:
- a) державами і фізичними та юридичними особами
  - b) державами і міжнародними організаціями
  - c) фізичними та юридичними особами різних держав
  - d) суб'єктами міжнародного права
5. Правом подавати скарги до Комітету ООН з прав людини наділені лише індивіди, які знаходяться під юрисдикцією держави-учасниці Факультативного протоколу до:
- a) Загальної Декларації прав людини
  - b) Міжнародного пакту про соціальні, економічні і культурні права
  - c) Міжнародного пакту про громадянські і політичні права
  - d) Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод

Рекомендована література до Теми 4:

1. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.
2. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
3. Права людини в Україні: перше півріччя 2015. Наукове видання. За ред.: А. Б. Благої, О. А. Мартиненка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Київ, 2015. 184 с.
4. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.

5. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132–134.

6. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239–255. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.162.285449>.

7. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.

ТЕМА № 5. РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНИ З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Регіональні системи захисту прав людини.
2. Правовий статус, порядок утворення та функції Ради Європи.
3. Правовий статус, порядок утворення та функції ЄС, НАТО та інших європейських регіональних органів щодо захисту прав людини.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: американська система захисту прав людини; азіатська система захисту прав людини; африканська система захисту прав людини; європейська система захисту прав людини; РЄ, НАТО, ЄС, ОБСЄ.

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

Теми рефератів:

1. Правовий статус, порядок утворення та функції Ради Європи.
2. Захист прав людини ОБСЄ.
3. НАТО як суб'єкт міжнародного захисту прав людини.

Індивідуальні завдання до Теми 5:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Універсальна юрисдикція та міжнародний кримінальний суд.
2. Концепція множинності міжнародних кримінальних судів
3. Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців, право на оскарження у кримінальних справах, відшкодування за судову помилку, право не бути притягнутим до суду або покараним двічі, рівність чоловіка та жінки.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Регіональні системи захисту прав людини. Історичні передумови та сучасний стан розвитку регіональних систем захисту прав людини. Європейська регіональна система захисту прав людини Правовий статус, порядок утворення та функції Ради Європи, ЄС, НАТО та інших європейських регіональних органів щодо захисту прав людини. Інтеграція України до європейських співтовариств як фактор підвищення рівня захисту прав людини та громадянина.

Виникнення міжнародного права прав людини як складової сучасного міжнародного правопорядку значною мірою пов'язано із створенням і функціонуванням в ньому інституційних механізмів контролю за здійсненням державами у даній сфері своїх міжнародно-правових зобов'язань. Цей процес відобразив революційні зміни, що сталися в правовій структурі захисту прав людини, яка вийшла за межі внутрішньоправової імплементації, сягнувши міжнародного рівня.

Внаслідок цього в міжнародному співтоваристві поступово склалася система органів, що діють на універсальному і регіональному рівнях, уповноважених вживати заходи до тих держав, які порушують основні права і свободи людини, визначені у відповідних міжнародних угодах. Розвиток цієї інституційної системи продовжується і сьогодні шляхом удосконалення юриспруденції цих органів і навіть створення нових органів, як це мало місце у 2006 році, коли Генеральна Асамблея ООН замість Комісії з міжнародного права як органу Економічної і Соціальної Ради (ЕКОСОП) створила Раду з прав людини в якості допоміжного органу Асамблеї, підвищивши тим самим правовий статус найважливішого в системі ООН контрольного органу з прав людини.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

При підготовці до семінару слід акцентувати увагу на те, що суб'єкт міжнародного права – це носій міжнародних прав та обов'язків, що виникають відповідно з загальноновизнаними нормами міжнародного права або положенням міжнародно-правових актів, це учасник міжнародного права, який має юридичну незалежність та здатність самостійно здійснювати права та обов'язки, встановлені даними нормами. Первинні – держави та народи, які реалізують право на самовизначення (які борються за незалежність). Цим суб'єктам притаманні всі елементи міжнародної правосуб'єктності. Похідні (вторинні) створюються на основі волевиявлення первинних. Об'єм прав та обов'язків залежить від цілей їх створювачів, що як правило закріплюється в міжнародному договорі.

Тести для самоконтролю

1. Якої з перерахованих регіональних систем захисту прав людини не існує?
  - a) скандинавська
  - b) американська
  - c) африканська
  - d) європейська
2. Який характер має діяльність Африканської комісії з прав людини і народів відповідно до положень Африканської Хартії прав людини і народів 1981 р.?
  - a) квазісудовий, який не має юридично обов'язкового характеру
  - b) судовий, який має юридично обов'язковий характер
  - c) консультативний, який має юридично обов'язковий характер
  - d) квазісудовий, який має юридично обов'язковий характер
3. Хто не може бути суб'єктом звернення до Африканського суду з прав людини і народів?
  - a) Африканська комісія з прав людини і народів
  - b) держава-учасниця, яка подала скаргу до Африканської комісії з прав людини і народів
  - c) міждержавна організація з іншого регіону
  - d) неурядові організації, навіть за наявності статусу спостерігача в Африканській комісії з прав людини і народів
4. Яка із нині діючих є найновішою регіональною системою захисту прав людини?
  - a) Американська
  - b) Африканська
  - c) Європейська
  - d) Арабська
5. Яка з вказаних регіональних систем захисту прав людини перебуває на етапі становлення?
  - a) Американська
  - b) Африканська
  - c) Європейська
  - d) Арабська

Рекомендована література до Теми 5:

1. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. К.: «К.І.С», 2011. 320 с.
2. Бущенко А.П. Проти катувань. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Систематизований дайджест рішень

Європейського суду з прав людини. / Харківська правозахисна група; Худож.-оформлювач Б.Є. Захаров. Харків: Фоліо, 2005. 288 с.

3. Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів: за міжнародними стандартами: Навч.-довідк. посібн. / Т.О. Проценко, А.О. Мартиненко, О.І. Логвиненко, Ю.Л. Белоусов, О.М. Демянко, Т.І. Шапочка. – К. : ДНДІ МВС України, 2009. 52 с.

4. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини: монографія / О. П. Кучинська, Т. І. Фулей, Р. В. Бараннік. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 228 с.

5. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

6. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

7. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.

8. Орлова О. О. Національні та міжнародні стандарти у сфері свободи від катувань Права і свободи людини та їх забезпечення в умовах несвободи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 01 листоп. 2018 р.). Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2018. С. 322-324.

9. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420.

ТЕМА № 6. СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ СУДІВ ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 4 год.

План

1. Міжнародний суд ООН та інші міжнародні суди.
2. Види спорів, що розглядаються міжнародними судами у галузі прав людини. Міждержавні спори.
3. Споры на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач.
4. Система міжнародного регіонального судочинства у галузі прав людини.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: міжнародне судочинство; Міжнародний суд ООН; міжнародний арбітраж; Європейський Суд з прав людини; принципи судового захисту прав людини.

Завдання для самостійної роботи до Теми 6:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

1. Свобода від катувань як абсолютне право.
2. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи від катувань.

Індивідуальні завдання до Теми 6:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Катування, нелюдське та таке, що принижує людську гідність поводження під час військових конфліктів в аспекті мети і засобу.

2. Катування, нелюдське та таке, що принижує людську гідність поводження: практика Європейського суду з прав людини у справах проти України.

3. Вправа

1. Схематично відобразіть основні положення Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р.

2. Схематично відобразіть розмежування катування, нелюдського та такого, що принижує людську гідність поводження.

3. Проаналізуйте останні рішення Міжнародного суду ООН та інших міжнародних судів у справах, пов'язаних із захистом прав людини.

4. Змодельуйте розгляд міждержавного спору Міжнародним судом ООН.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Міжнародне судочинство в галузі прав людини. Міжнародний суд ООН та інші міжнародні суди. Історія створення Міжнародного Суду ООН. Склад і правила процедури Міжнародного Суду ООН. Компетенція Міжнародного Суду ООН. Юрисдикція Міжнародного Суду ООН щодо спірних питань. Рішення Міжнародного Суду ООН. Камери ad hoc Міжнародного Суду ООН. Порядок призначення голови Міжнародного Суду ООН. Постійна палата міжнародного правосуддя. Міжнародні спори про розмежування морського простору і континентального шельфу Північного моря. Види спорів, що розглядаються міжнародними судами у галузі прав людини. Міждержавні спори. Spori на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач.

У сучасних умовах більшість спірних питань, які виникають у повсякденній практиці міжнародного спілкування, вирішується дипломатичним шляхом, на основі взаємних домовленостей, примирення тощо. Якщо ж ці механізми не спрацьовують, то відповідні суб'єкти міжнародного права можуть вдатися до послуг системи органів і установ

системи міжнародного судочинства (судів, арбітражів, трибуналів тощо). Завдяки цим органам міжнародний правопорядок набуває більшої стабільності, через них реалізується принцип верховенства права у міжнародних відносинах. Історично ця система почала розвиватися з арбітражу. Цей інститут відомий з часів Стародавнього Риму, а більше – з епохи Середньовіччя. Арбітрами тоді виступали Папа римський, імператор Священної римської імперії, королі, князі, єпископи та інші світські особи, які володіли дворянським званням, або високі духовні особи.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

Міжнародне судочинство щодо захисту прав людини – це сукупність усіх міжнародних судів, які реалізують відповідні форми діяльності, обумовлені міжнародними угодами, яка спрямована на утвердження та забезпечення прав людини у світі. Міжнародне судочинство щодо захисту прав людини має конкретний (як правило, інцидентний) характер. Міжнародне судочинство щодо захисту прав людини відбувається у межах суворо і детально регламентованої процедури, визначеної відповідними міжнародними угодами. Міжнародне судочинство щодо захисту прав людини здійснюється колегіально, судовою колегією у складі фахових авторитетних суддів, які представляють певну країну або певний регіон.

Тести для самоконтролю

1. Хто не може бути суб'єктом звернення до Африканського суду з прав людини і народів?
  - a) Африканська комісія з прав людини і народів
  - b) держава-учасниця, яка подала скаргу до Африканської комісії з прав людини і народів
  - c) міжурядова організація з іншого регіону
  - d) неурядові організації, навіть за наявності статусу спостерігача в Африканській комісії з прав людини і народів
2. Який орган здійснює контроль за виконанням рішень Європейського Суду з прав людини?
  - a) Парламентська Асамблея Ради Європи
  - b) Венеціанська комісія
  - c) Комісар Ради Європи з прав людини
  - d) Комітет міністрів Ради Європи
3. Не є втручанням у реалізацію права на свободу думки, совісті та релігії відповідно до практики Європейського суду з прав людини:

а) застосування кримінального або адміністративного покарання або звільнення через реалізацію свободи думки, совісті та релігії

б) розпуск релігійної організації та фізичне перешкоджання на припинення прав, гарантованих статтею 9 ЄКПЛ

с) наявність законодавства, яке в публічній сфері не перешкоджає реалізації свободи думки, совісті та релігії

д) наявність законодавства, яке спрямоване на врегулювання міжконфесійного конфлікту в примусовому порядку

4. Проти кого у відповідності з міжнародним договором може бути подана індивідуальна скарга до Європейського Суду з прав людини?

а) приватної особи

б) державного чиновника

с) міжнародної неурядової організації

д) держави

5. Як тлумачиться Міжнародним судом ООН співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини в ситуаціях збройного конфлікту?

а) усі права людини в період збройних конфліктів регулюються виключно міжнародним гуманітарним правом

б) норми міжнародного гуманітарного в усіх випадках є спеціальними нормами щодо міжнародного права прав людини

с) у період збройного конфлікту норми міжнародного права прав людини завжди мають пріоритет

д) співвідношення норм цих галузей тлумачиться лише в контексті конкретних ситуацій (прав чи суб'єктів)

Рекомендована література до Теми 6:

1. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

2. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

3. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За заг. редакцією О.А. Банчука. К.: Москаленко О.М., 2013. – 588 с.

4. Орлова О.О., Мороз Ю.Г., Філяніна Л.А. International scientific-practical conference «The development of legal sciences: problems and solutions»: Conference Proceedings, April 27–28. Kaunas: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P. 45-48.

5. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132–134.

6. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239–255.

7. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.

8. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461.

9. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420.

ТЕМА № 7. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Європейський суд з прав людини. Утворення Суду.
2. Історичні періоди становлення та реформування Суду.
3. Територіальна юрисдикція Суду.
4. Компетенція Суду та фактор часу.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: міжнародне судочинство; Європейський Суд з прав людини; процедура, принципи судового захисту прав людини.

Завдання для самостійної роботи до Теми 7:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

1. Свобода як фундаментальна цінність.
2. Принцип пропорційності.
3. Обмеження свободи та особистої недоторканності.
4. Поняття свободи та особистої недоторканності за національним та міжнародним правом.
5. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи та особистої недоторканності.
6. Конфіденційність і доступ інформації про особу.
7. Обмеження права на приватне і сімейне життя.
8. Обмеження права на житло та повагу до кореспонденції.
9. Практика Європейського суду з прав людини у сфері захисту права на приватне і сімейне життя, житло і кореспонденцію.
10. Поняття права на приватність.
11. Повага до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції та робота поліції.

Індивідуальні завдання до Теми 7:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Динамічне тлумачення ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

2. Порухення права на приватність: практика Європейського суду з прав людини у справах проти України.

3. Право на приватність та необхідність підтримання публічної безпеки і порядку: межі та співрозмірність.

4. Повага до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції у правоохоронній діяльності: практика Європейського суду з прав людини у справах проти України.

3. Вправа

1. Схематично відобразіть підстави обмеження свободи та особистої недоторканності.

2. Розкрийте зміст принципу пропорційності.

3. Складіть порівняльну таблицю національних і міжнародних стандартів у сфері свободи та особистої недоторканності.

4. Визначте причини порушення свободи та особистої недоторканності у правоохоронній діяльності.

5. Схематично відобразіть тлумачення поняття «судовий контроль» Європейським судом з прав людини.

6. Схематично відобразіть структуру права на приватність.

7. Схематично відобразіть складові права на повагу до кореспонденції.

8. Схематично відобразіть підстави обмеження права на приватність.

9. Схематично відобразіть складові приватного життя.

10. Схематично відобразіть тлумачення поняття «житло» Європейським судом з прав людини.

11. Складіть скаргу до Європейського суду з прав людини, використовуючи офіційні формуляри та відповідні нотатки.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Утворення Суду. Місцезнаходження. Історичні періоди становлення та реформування Суду. Територіальна юрисдикція Суду. Компетенція Суду та фактор часу. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач. Компетенція Суду та національне право. Принцип субсидіарності та відмова від абстрактного контролю. Вичерпання внутрішніх правових засобів. Суддівський корпус (склад Суду). Принцип прийнятності судової практики. Принцип омолодження складу Суду. Принцип збалансування представництва. Принцип несумісності. Принцип старшинства. Вимоги до суддів. Порядок обрання. Термін повноважень. Статус суддів. Незалежність, незмінність, недоторканність. Невтручання в діяльність суддів. Гарантії незалежності

суддів. Пленарні засідання Суду як вищого розпорядчого органу: склад, компетенція. Голова Суду. Компетенція голови Суду. Здійснення організаційно-розпорядчих, управлінських, представницьких і судових функцій. Замісники голови Суду. Секції Суду. Склад і кількість секцій. Порядок утворення та функції. Європейський Суд з прав людини. Утворення Суду. Місцезнаходження. Історичні періоди становлення та реформування Суду. Територіальна юрисдикція Суду. Компетенція Суду та фактор часу.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

Ключова роль у забезпеченні чіткого і дієвого контролю за реалізацією державами-учасницями Конвенції взятих на собі зобов'язань щодо забезпечення прав та основних свобод людини належить Європейському Суду з прав людини. Саме ця судова інституція забезпечує гарантії прав людини, є контрольним механізмом, закладеним Конвенцією, дотримання державами-учасницями її положень, упровадження норм і принципів у рамки національних правових систем.

Тести для самоконтролю

1. Які суди в Україні при розгляді справ повинні застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та практику Європейського суду з прав людини як джерело права?

- a) виключно Конституційний Суд України
- b) виключно Верховний Суд
- c) усі суди
- d) суди не зобов'язані застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та практику Європейського суду з прав людини як джерело права

2. Що із перерахованого не є рішенням ЄСПЛ відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»?

- a) остаточне рішення ЄСПЛ у справі проти України, яким визнано порушення ЄКПЛ
- b) остаточне рішення ЄСПЛ щодо справедливої сатисфакції у справі проти України
- c) рішення ЄСПЛ про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України
- d) остаточне рішення ЄКПЛ у справі проти України

3. Держава В. денонсувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод і повідомила про це Генерального Секретаря Ради

Європи. Водночас до Європейського суду з прав людини надійшла заява, у якій заявник скаржився на порушення його права, яке сталося в межах шестимісячного строку. Заява надійшла до Суду уже після спливу цього строку і, відповідно, до завершення процедури денонсації. Які наслідки має ця заява?

а) Суд не вважає цю заяву прийнятною, оскільки держава звільняється від її зобов'язань за Конвенцією

б) держава звільняється від зобов'язань за Конвенцією стосовно виконання рішень Суду в подібних випадках

в) Суд вважає цю заяву прийнятною, оскільки держава не звільняється від її зобов'язань за Конвенцією

г) держава не звільняється від зобов'язань і має і надалі гарантувати своїм громадянам права і свободи, проголошені Конвенцією

4. Яке головне рішення Європейський суд з прав людини ухвалив у справі «Бурмич та інші проти України» щодо майбутніх аналогічних справ?

а) справи можуть бути вилучені з реєстру й передані безпосередньо Комітету Міністрів, окрім тих заяв, які будуть визнані неприйнятними

б) Суд зобов'язаний забезпечувати право кожного заявника на розгляд його справи, винесення рішення і сплати компенсації

в) держава-відповідач і Комітет Міністрів не вимагатимуть виконання прийнятого у 2009 р. Рішення

г) держава-відповідач має створити належний ефективний механізм захисту порушених прав і не допускати аналогічних заяв до Суду

5. Яким законом України визначено порядок посилання на Європейську конвенцію і практику ЄСПЛ?

а) Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»

б) Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд»

в) Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»

г) Законом України «Про судоустрій і статус суддів»

Рекомендована література до Теми 7:

1. Дотримання прав етнічних меншин у діяльності органів внутрішніх справ України: навчально-методичний збірник. / Колектив авторів. Харків: Харківський інститут соціальних досліджень, 2010. 264 с.

2. Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів: за міжнародними стандартами: Навч.-довідк. посібн. / Т.О. Проценко, А.О. Мартиненко, О.І. Логвиненко, Ю.Л. Белоусов, О.М. Демянко, Т.І. Шапочка. К.: ДНДІ МВС України, 2009. 52 с.

3. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих

навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2012. 246с.

4. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

5. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

6. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Вип. 5. 184 с.

7. Орлова О.О. Каткування, нелюдське та таке поведження чи покарання, що принижує людську гідність: розмежування понять. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2017. № 3. С. 62-68.

8. Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз сучасної західної літератури. Науково-практичне видання. Львів: Астролябія, 2010. 632 с.

9. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461.

10. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420.

ТЕМА № 8. ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ СПРАВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Семінарське заняття – 2 год.

План

1. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори.
2. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач.
3. Компетенція Європейського суду з прав людини та національне право. Принцип субсидіарності та відмова від абстрактного контролю. Вичерпання внутрішніх правових засобів.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: міжнародне судочинство; процедура розгляду справ Європейським Судом з прав людини; принципи судового захисту прав людини.

Завдання для самостійної роботи до Теми 8:

Опрацювати наступні питання (за вибором можна законспектувати відповідний навчальний матеріал, скласти термінологічний словник, підготувати презентацію та ін.):

1. Практика Європейського суду з прав людини щодо дотримання прав окремих категорій людей.
2. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів.
3. Декларація про права інвалідів.
4. Конвенція про права дитини.

Індивідуальні завдання до Теми 8:

1. Підготовка есе з питання, що складає предмет теми.

2. Рекомендовані теми рефератів

1. Особливості захисту і дотримання прав окремих категорій людей: позитивна дискримінація чи порушення принципу рівності?
2. Забезпечення гендерної рівності: практика Європейського суду з прав людини.
3. Права дитини: реальність чи презумпція?

3. Вправа

1. Схематично відобразіть міжнародні стандарти у сфері забезпечення прав осіб з обмеженими можливостями.
2. Схематично відобразіть міжнародні стандарти у сфері забезпечення прав дитини.
3. Проаналізуйте рішення Європейського суду з прав людини, визначте види спорів, що розглядаються Судом.
4. Використовуючи Конвенцію та відповідний регламент, змодельуйте процедуру прийняття та розгляду індивідуальної скарги Європейським судом з прав людини.

Методичні вказівки для підготовки до заняття

Порядок організації та розгляду справ в Європейському суді з прав людини. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори. Палати Суду. Розгляд конкретних справ з винесенням рішення по суті як основна функція Палат. Велика Палата Суду як вища судова інстанція в рамках суду, її склад. Виконання функцій суду другої інстанції. Особливості функцій – тлумачення та застосування Конвенції. Комітети, їх види та функції, що ними здійснюються. Комітети з „фільтрування” як перша інстанція у прийнятті рішення про прийнятність звернень до Суду. Секретаріат Суду. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач. Компетенція Європейського суду з прав людини та національне право. Принцип субсидіарності та відмова від абстрактного контролю. Вичерпання внутрішніх правових засобів. Протокол № 14.

Семінарське заняття проводиться у вигляді доповідей (виступів) згідно плану семінару. Доповідь на 10-12 хв. необхідно готувати за допомогою рекомендованої літератури і вказівок викладача, які були зроблені на лекції. **Метою** заняття є поглиблення, конкретизація і систематизація отриманих знань по цій проблемі у процесі підготовки до семінару, розвиток навичок професійної роботи з документальними джерелами.

Слід звернути увагу на юрисдикцію Європейського Суду з прав людини. Юрисдикція – юридично закріплені повноваження органів по розгляду і вирішенню справ відповідно до їхньої компетенції. Юрисдикція Європейського Суду з прав людини визначена в Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до ч.1 ст. 32 Конвенції юрисдикція Суду поширюється на всі питання, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, Протоколів до неї, та які передаються йому у відповідності із ст.ст. 33, 34, 47. Під юрисдикцію Європейського Суду з прав людини підпадає юридична оцінка виконання державами своїх зобов'язань за Конвенцією та Протоколами до неї у випадках, коли ЄС з ПЛ розглядає скарги, визнані прийнятними відповідно до Конвенції.

Тести для самоконтролю

1. Який обов'язок покладає Європейський суд з прав людини на держави в рамках статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо існує загроза проведення контрдемонстрації?

- a) прийняття обґрунтованих та належних заходів для мирного проведення демонстрації
- b) накладання обов'язкової заборони на проведення будь-яких зборів у випадку загрози насильства
- c) установлення заборони проведення контрдемонстрації для захисту учасників демонстрацій
- d) розглядати проведення кожних зборів з точки зору необхідності в демократичному суспільстві

2. Вирішальне значення у визначенні межі допустимої критики на адресу особи під час розгляду справи в Європейському суді з прав людини стосовно поширення журналістами інформації має:

- a) характер завданої шкоди репутації та кар'єрі особи та її родини
- b) статус особи як приватної особи чи політика, суспільного діяча
- c) національна судова практика стосовно визначення межі критики
- d) національне законодавство щодо критики або клепу

3. Не входить у сферу застосування ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

- a) примусова праця
- b) застосування сили
- c) депортація
- d) умови тримання під вартою

4. Відповідно до Європейської конвенції, затримання особи за відсутності підстав чи обставин є:

- a) порушенням права на справедливий суд
- b) порушенням права на життя
- c) нелюдським, чи таким що принижує гідність, поведженням або покаранням
- d) порушенням права на свободу та особисту недоторканність

5. Визначте місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у системі українського законодавства:

- a) Конвенція є частиною українського законодавства
- b) Конвенція є частиною лише кримінального і кримінально-процесуального законодавства України
- c) Конвенція є частиною лише цивільного і цивільного процесуального законодавства України
- d) Конвенція не є частиною українського законодавства

Рекомендована література до Теми 8:

1. Frédéric Edel. Case law of the European Court of Human Rights relating to discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. Research Fellow, National School of Administration. Teaching Fellow in public law, University of Strasbourg, 2015.

2. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

3. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132–134.

4. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239–255. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.162.285449>.

5. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.

6. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461.

7. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ

Основні нормативні акти:

1. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 31. Ст. 429.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. *Офіційний вісник*. 2014. № 19. Ст. 583).
3. Про правонаступництво України: Закон України 12 вересня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 617.
4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
5. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 17 липня 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 30. Ст. 260.
7. Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів. Постанова Пленуму № 13 Верховного Суду України від 02.07.2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-04>
8. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118
9. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: http://www.un.org.ua/images/documents/3718/UN%20Charter_Ukraine.pdf
10. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
12. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та № 14 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
15. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803

16. Європейський кодекс поліцейської етики. URL: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8117>
17. Віденська декларація та Програма дій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504
18. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
19. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
20. Конвенція про рабство від 25 вересня 1926 року із змінами, внесеними Протоколом від 7 грудня 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161
21. Додаткова конвенція про скасування рабства, торгівлі та інститутів і звичаїв подібних до рабства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_160
22. Каирская декларация о правах человека в исламе: принята 5 авг. 1990 г. URL: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
23. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
24. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_105.
25. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207.
26. Всесвітня програма дій стосовно інвалідів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_427
27. Конвенція про права інвалідів від 13.12.2006. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
28. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів 1993 року. URL: http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ikpp_kpp_Sozhialno-pravovuy_zahust_ditey/100.html
29. Конвенція МОП № 159 Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів від 20.06.1983 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_065.
30. Принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно літніх людей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_314
31. Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_870
32. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212
33. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032
34. Основні положення про роль адвокатів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835

35. Віденська декларація про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики XXI століття. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_443#Text.

36. Declaration of the High-level Meeting of the General Assembly on the Rule of Law at the National and International Levels. A/67/L.1. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDO C/LTD/ N12/516/51/PDF/N1251651.pdf?OpenElement>.

37. The Limburg Principles in the Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights Quarterly. 1987. Vol. 9. № 2. P. 122-135.

38. International Association Autism-Europe (IAAE) v France (Complaint no. 13/2002) URL: http://www.coe.int/t/e/human_rights/esc/4_collective_complaints/list_of_collective_complaints/RC13_on_merits.pdf.

39. Report of the independent expert on the question of human rights and extreme poverty, Magdalena Sepúlveda Carmona, on the draft guiding principles on extreme poverty and human rights // Док. ООН. A/HRC/15/41 от 06.08.2010.

Підручники:

1.1 Буткевич В.Г. Міжнародне право: Основи теорії: Підручник. К.: Либідь, 2004. 816 с.

1.2 Войціховський А.В. Міжнародне право: підручник. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

1.3 Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / Пер. з англ. Харків: Консум, 2000. 592 с.

1.4 Міжнародне публічне право: підручник; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 648 с.

1.5 Міжнародне публічне право: Підручник. 2-ге вид. / за ред. В.М. Репецького. К., 2012. 437 с.

1.6 Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т. / В. В. Мицик, М. В. Буроменський, М. М. Гнатовський та ін.; за заг. ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2018. Т. 2: Основні галузі. 2018. 624 с.

1.7 Міжнародне право: підручник. / Ліпкан В. А. та ін.; за заг. ред. Ліпкан В. А.; М-во освіти і науки України. К.: КНТ, 2009. 751 с.

1.8 Міжнародне публічне право: підручник у 3 т. В. Ф. Антипенко, Л.Д. Тимченко, О.В. Беглий, О.А. Радзівілл та ін. К.: НАУ, 2012. Т.1. 420 с.

1.9 Черкес М.Ю. Міжнародне право: Підручник. К.: Знання, 2011. 6-те вид. 398 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Антонович М. Міжнародне право: Навч. посіб. Юрінком Інтер, 2021. 384 с.

2. Міжнародний захист прав людини: Навчально-методичний посібник / Уклад. Юрченко М. М., Костова Н. І. Одеса: ОДУВС, 2021. 110 с.

3. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. О. Б. Онишко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с.

4. Міжнародний захист прав людини: навчально-методичний посібник: для студентів денного (заочного) відділення економіко-правового факультету. Спеціальність: 081 «Право», рівень вищої освіти: перший (бакалаврський). Одеса: Фенікс, 2020. 77 с.

5. Міжнародне право / Матіас Гердеген; пер. з німецької. Київ: К. І. С., 2011. 515 с.

6. Міжнародне публічне право: основи теорії: навчально-методичний посібник / Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 252 с.

7. Міжнародне судочинство / К. М. Вітман та ін.; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К.: Юрид. думка, 2009. 258 с.

8. Наливайко Л. Р. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко, Є. М. Щербина. Дніпро: ДДУВС, 2020. 312 с.

9. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

10. Опольська Н. М. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб / Н. М. Опольська, А. М. Бабой, В. С. Бабой. Вінниця: Твори. 2021. 408 с.

11. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., Київ, 2018. 208 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Антонович М. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: КМ Академія, 2011. 384 с.

2. Аль-Сулайбі М. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини. *Право України*. 2000. № 9. С. 116.

3. Барабаш Ю. Ключові напрями конституційної політики в галузі імплементації міжнародних стандартів прав людини. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2009. № 1. С. 48-54.

4. Бик Т. Особливості тлумачення стандартів захисту прав людини, закріплених у пакті про соціальні, економічні і культурні та Пакті про громадські і політичні права. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини / М-во освіти і науки, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; редкол.: М. Мальський (відп. ред) та ін. Л., 2007. Вип. 20. С. 141-151.*

5. Білорицький Г. О. Імплементация міжнародних стандартів прав людини в правовій системі Держави Ізраїль: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2013. 20 с.

6. Блажівська Н. Є. Виконання рішень Європейського суду з прав людини. Порівняльний аспект. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 2. С. 83-89.

7. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: Монографія. Х.: Право, 2010. 464 с.

8. Брич Л. Кримінальне законодавство України і практика його застосування у світлі європейських стандартів прав людини. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; редкол.: В. Т. Нор (голов. ред.) та ін. Л., 2010. Вип. 51. С. 308-322.
9. Болотіна Н. Б., Феськов М. М. Європейська соціальна хартія (переглянута) і Україна. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 36-47.
10. Бурлак О. В. Поняття міжнародного стандарту в міжнародному праві прав людини. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки.: зб. наук. пр. юрид. і політ. науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2006. Вип. 33. С. 509-515.
11. Вінгловська О. І. Імплементация міжнародних стандартів щодо прав дитини в національному законодавстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2000. 20 с.
12. Венецька О. Вплив Європейського Союзу на формування новітніх європейських стандартів прав людини. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVII регіон. наук.-практ. конф. (3-4 лют. 2011 р.) / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Юрид. ф-т; редкол.: А. М. Бойко та ін. Л., 2011. С. 6-7.
13. Венецька О. Лісабонський договір і єдині європейські стандарти прав людини. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; редкол.: В. Т. Нор (голов. ред.) та ін. Л., 2009. Вип. 49. С. 3-7.
14. Верланов С. О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження). Львів: Край, 2009. 196 с.
15. Верланов С. О. Особливості соціальних, економічних та культурних прав людини: до сучасних дискусій. *Юридична Україна*. 2005. № 9. С. 11-17.
16. Волков В. Європейські стандарти прав людини та юридична освіта в Україні. *Право України*. 2007. № 5. С. 195-107.
17. Гончаренко О. Поняття міжнародних стандартів прав дитини: теоретичний аспект. Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України / голов. ред. С. П. Бритченко. К., 2012. Вип. 3. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzizvru/2012_3/p12_4.html.
18. Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2012. № 3. С. 54-66.
19. Гуцуляк В. Конкретно-історичний підхід щодо дослідження процесу виникнення міжнародних стандартів прав людини. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XIII регіон. наук.-практ. конф. (8-9 лют. 2007 р.) / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2007. С. 16-18.
20. Демиденко К. Є. Шляхи імплементації міжнародних стандартів стосовно дитини до національного законодавства. *Юрид. наука*. 2011. № 3. С. 29-35.

21. Дідікін А. Рішення Європейського суду з прав людини у національній правовій системі. *Юрид. журн. Юстиніана*. 2009. № 1. С. 65-68.

22. Добрянський С. Міжнародні стандарти прав людини: до характеристики деяких сучасних тенденцій розвитку. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали 8 регіон. наук.-практ. конф., 13-14 лют. 2002 р. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; ред. О. Б. Катола. Л., 2002. С. 22-24.

23. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. К.: Алерта, 2016. 488 с.

24. Євінтов В. І. Пряме застосування міжнародних стандартів прав людини (Коментар до ст. 9 Конституції України). *Укр. часопис прав людини*. 1998. № 1. С. 26-28.

25. Європейський суд з прав людини. Судова практика / за заг. ред. В. Г. Буткевича. К.: Ред. журн. «Право України», 2011. Вип. 1.

26. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. К.: ВІ-ПОЛ, 2004. 960 с.

27. Європейські стандарти в галузі прав людини / Міністерство юстиції України. К.: Ін Юре, 2002. 232 с.

28. Запобігання тортурам в Україні: Виконання національних та міжнародних стандартів поведінки з особами, що затримані та позбавлені волі: Посіб. К.: Сфера, 2003. 240 с.

29. Заблоцька Л. Г. Міжнародні стандарти в галузі прав дитини. Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; редкол.: Л. В. Губерський та ін. К., 2004. Вип. 50, ч. 2. С. 21-23.

30. Захист інтересів держави в Європейському суді. Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини. URL: https://minjust.gov.ua/cat_9329

31. Збірники витягів з рішень Європейського суду з прав людини, рекомендованих для вивчення при підготовці до письмового анонімного тестування у межах іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді (станом на січень 2018 року). URL: <http://nsj.gov.ua/ua/science/prints/890-1/>

32. Зубарева А. Взаємовідносини Комітету ООН з прав людини з іншими договірними органами з прав людини системи ООН. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2015. Випуск 37. Частина 2. С. 39-46.

33. Інформація щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/informatsiya-schodo-vikonannya-rishen-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravah-proti-ukraini>

34. Калюжна Н. М. Соціальні права людини в сучасному міжнародному праві як гарантії розвитку національних систем управління соціальним захистом. *Наукові праці МАУП*. 2012. Вип. 2 (33). С. 114-119.
35. Карпачова Н. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод – основа формування європейських стандартів прав і свобод людини в Україні. *Право України*. 2010. № 10. С. 24-42.
36. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні. *Право України*. 2009. № 4. С. 4-21.
37. Касараба Ю. Я. Адміністративно-правові засади дотримання прав людини щодо затриманих у світлі міжнародних стандартів. Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2006. Т. 1. С. 123-127.
38. Касараба Ю. Я. Поняття та принципи правового регулювання діяльності міліції щодо забезпечення міжнародних стандартів прав людини в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2008. № 2. С. 81-90.
39. Касараба Ю. Я. Адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність органів міліції України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2009. 21 с.
40. Кирпичов О. А. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і механізми їх забезпечення та захисту. *Вісн. Донец. нац. ун-ту*. Серія: Економіка і право / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2010. Вип. 1. С. 372-375.
41. Козир О. В. Міжнародно-правові стандарти конституційного права особи на недоторканість житла. *Право і безпека*. 2009. № 5. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_6.pdf.
42. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Застосування в Україні: Офіційне видання / Міністерство Юстиції України. К., 2006. 176 с.
43. Кормич Б. А. Міжнародні стандарти прав людини на інформацію. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад.; редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін. О., 2002. Вип. 15. С. 223-229.
44. Короткий Т. Р. Міжнародні стандарти прав людини у сфері біомедицини. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад.; О., 2002. Вип. 16. С. 404-409.
45. Крестовська Н. М. Міжнародні стандарти прав дитини та національне законодавство України. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад.; [редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін.]. О., 2002. Вип. 16. С. 57-60.
46. Кретьова І. Ю. Особливості тлумачення міжнародних договорів про права людини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 13(1). С. 25-28.
47. Криворучко Л. С. Сутність міжнародних стандартів у організаційно-правовому забезпеченні захисту прав людини в Україні: аналітичний огляд. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2012. № 8. С. 58-64.

48. Крижановський В. Я. Міжнародні стандарти судового захисту прав людини та їх імплементація в систему правозахисту в Україні // Актуальні проблеми політики: зб. наук, праць / голов, ред. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич. О.: Нац. ун-т «Одеська юридична академія»; Південноукр. центр гендерних проблем, 2011. Вип. 42. С. 116-123.
49. Кудрявцева О. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав дитини. *Право України*. 2013. № 5. С. 390-397.
50. Курило В., Панталієнко П. Судовий прецедент у правовій системі України: окремі аспекти практики реалізації. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. №5/1. С. 100-105.
51. Ліннік Н. В. Ціннісне та нормативне у розумінні прав людини. *Держава і право*. Випуск 56. С. 43-47.
52. Ляхівненко С. М. Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 666-672.
53. Ляхівненко С. М. Участь України в реалізації міжнародних правових стандартів у сфері захисту прав людини. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2012. № 3. С. 403-406.
54. Мазур М., Тагієв Є., Беніцький А., Кострицький В. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: навч. посібник. Луганськ, 2006. 600 с.
55. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 266 с.
56. Мануїлова К. В. Міжнародний захист прав людини та його взаємодія з міжнародним гуманітарним правом під час збройних конфліктів / К. В. Мануїлова // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 442-444.
57. Мелех Б. В. Конституційні засади захисту прав людини та відповідність їх міжнародним стандартам. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ* / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Л., 2012. Вип. 4. С. 99-110.
58. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: позиція держави та погляд громадянського суспільства (Збірка документів) / Упорядн. О. М. Руднева, Г. О. Христова; наук. ред. О. М. Руднева. К.: Істина, 2007. 240 с.
59. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві: міжнародно-правові механізми захисту. К.: Видавничий дім «Проміні», 2010. 722 с.

60. Москвич Л. М. Вплив практики Європейського суду з прав людини на судову практику національних судів. *Наукове життя*. Випуск 27, 2014. С. 327-335.
61. Мушак Н. Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в європейських міжнародних організаціях: автореф. дис ... канд. юрид. наук. 12.00.11. Київ, 2012. 20 с.
62. Ногас Н. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів. *Актуальні проблеми правознавства*. № 4 (32). 2022. С. 132–136.
63. Паліюк В. Запровадження європейських стандартів у галузі прав людини в українську судову практику. *Юрид. журн.* 2008. № 7/8. С. 73-81.
64. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод. К.: Фенікс, 2004. 264 с.
65. Пастухова Л. В. Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації Конвенції про захист прав і основних свобод людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2003. 18 с.
66. Погорілко В. Загальна декларація прав людини – одна з найважливіших загальнолюдських цінностей ХХ століття. *Право України*. 1999. № 4. С. 7-9.
67. Пошва Б. М. Міжнародні стандарти захисту прав людини як складова утворення незалежної судової влади в Україні. *Вісн. Верховного Суду України*. 2012. № 10. С. 20-33.
68. Права людини в контексті загальної декларації прав людини: Наукова збірка за матеріалами міжвузівської конференції (м. Бердянськ, 10 грудня 2008 року) / За ред. В. А. Папанової, Т. К. Захарченко. Бердянськ-Донець: Норд-Прес, 2009. 181 с.
69. Примаков К. Ю., Бідняк С. С. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2 (2023). DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.72>
70. Проблеми реалізації прав людини та громадянина в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. 424 с.
71. Проти катувань. Європейські механізми запобігання катуванням та жорстокому поводженню / Харківська правозахисна група. Х.: Фоліо, 2003. 160 с.
72. Путраймс І. І. Напрямки підвищення ефективності імплементації міжнародних стандартів прав людини у правову систему України. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2009. № 3. С. 95-102.
73. Путраймс І. І. Ефективність імплементації міжнародних стандартів прав людини у законодавство України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2013. 20 с.
74. Рабинович П. М. Європейські стандарти прав людини: онтологічні та гносеологічні аспекти (у світлі Європейського суду з прав людини) / Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад.; редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) та ін. О., 2003. Вип. 15. С. 35-46.

75. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 1 (84) 2016. С. 19-29.

76. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, класифікація. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2012. № 4. С. 18-28.

77. Розумовський О. С. Захист прав людини, пов'язаного з порушенням ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) в умовах збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Вип. 70. С. 141-145.

78. Руднева О. Міжнародні стандарти прав людини та принцип верховенства права: до проблеми співвідношення правових явищ. *Юридична Україна*. 2012. № 4. С. 15-19.

79. Руднева О. М. Поняття та ознаки міжнародних стандартів прав і свобод людини. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2010. Вип. 49. С. 17-22.

80. Руднева О. М. Теоретичні проблеми класифікації міжнародних стандартів прав і свобод людини. *Бюл. Мін-ва юстиції України*. 2010. № 9. С. 32-42.

81. Руднева О. М. Міжнародні механізми захисту прав людини: поняття та класифікація. *Наше право*. 2010. № 2. Ч. 2. С. 135-140.

82. Савич О. С. Міжнародні соціальні стандарти прав людини: сутність та значення. *Наук. вісн. Акад. муніцип. упр.* Серія: Право / голов. ред. В. В. Луць. К., 2009. Вип. 2. URL:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2009_2/24.pdf.

83. Саленко О. В. Міжнародні стандарти у сфері судоустрою та статусу суддів, їх зміст і класифікація. *«Національний юридический журнал: теорія и практика»*. О.О.О.: Научно-практическое правовое издание. 2014. № 3. С. 263-269.

84. Селіванов А. О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та сучасні погляди: моногр. К.: УАІД «Рада», 2009. 560 с.

85. Сердюк О. В. Практика Європейського суду з прав людини в українських судах: прикладні аспекти. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 21 листоп. 2016 р.: у 2 ч. Харків, 2016. Ч. 1. С. 18-25.

86. Сидоренко Н. С. Європейська соціальна хартія: регіональний міжнародно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав людини (позиція України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2003. 220 с.

87. Симонович Д. В. Міжнародні стандарти з прав людини у сфері кримінального судочинства: зміст та класифікація. *Право і суспільство*. 2010. № 2. С. 178-183.

88. Симонович Д. В. Європейські стандарти забезпечення прав людини у досудових стадіях кримінального процесу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2011. 20 с.

89. Скригонюк М. І. Права і свободи людини та європейські стандарти кримінального судочинства: новітні філософсько-правові погляди. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2009. № 2. С. 61-66.
90. Соболев Є. Ю. Діяльність органів публічної влади щодо реалізації і захисту прав та свобод інвалідів: адміністративно-правова теорія та практика: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2015. 546 с.
91. Соколов В. Соціально-економічні стандарти та права людини в Європейському Союзі на сучасному етапі його розвитку. *Віче*. 2009. № 18. С. 8-10.
92. Солоненко О. М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ. *Науковий вісник НАВС*. 2011. №6. С. 95-103.
93. Ставнійчук М. І. Роль міжнародних стандартів у захисті та розвитку демократичних принципів. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 2. С. 15-23.
94. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С. 105-113.
95. Степаненко К. В. Система судочинства в зарубіжних країнах та міжнародні суди. Науково-практичні рекомендації. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2010. 37 с.
96. Тацій В. Я., Грошевий Ю. М. Проблеми зближення європейських правових систем як умова гармонізації законодавства України. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом: матеріали наук.-практ. конф. К., 1998. С. 53-57.
97. Тищенко К. С. Міжнародні стандарти прав людини: поняття та класифікація. *«Молодий вчений»*. 2017 р. № 12 (52). С. 328-330.
98. Троцька А. В. Стан конституційного законодавства України щодо прав людини та міжнародно-правові стандарти. Правова держава очима молодих дослідників: матеріали 5-ї звіт. щоріч. студент. наук. конф. (Одеса, 25 квіт. 2002 р.). О., 2002. С. 140-146.
99. Феськов М. М. Трудове законодавство України і Європейська соціальна хартія (переглянута): питання адаптації: монограф. К.: Знання, 2005. 276 с.
100. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.
101. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»; Центр правових досліджень. К.: Видавець С. Я. Фурса, 2007. 52 с.
102. Хаммарберг Т. Європейські стандарти прав людини та Україна. *Право України*. 2010. № 10. С. 19-23.

103. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики. Науково-практичні матеріали апеляційного суду Запорізької області 2011 р. С. 5.

104. Шевчук С. Судовий захист прав людини. Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. К.: Реферат, 2006. 829 с.

105. Яцишин М. М., Чернета С. Ю. Міжнародні стандарти правової підтримки соціально незахищених неповнолітніх. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; редкол.: І. О. Смолюк та ін. Луцьк, 2011. № 17: Педагогічні науки. С. 111-115.*

106. Michael Freeman. Human rights: an interdisciplinary approach. Wiley-Blackwell, 2002. 216 p.

107. AbiDSaab, Georges, «The Legal Formulation of a Right to Development (Subjects and Content)», pp. 159-175, in RenJDJean Dupuy (ed.), The Right to Development at the International Level. The Hague Academy of International Law Workshop, The Hague, 16–18 October, 1979. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff, 1980. P. 159-162.

108. Eide, Asbjørn, «Dynamics of Human Rights and the Role of the Educator», pp. 105-116, in Asbjørn Eide and Marek Thee (eds.), Frontiers of Human Rights Education. Oslo: Universitetsforlaget, 1983 P. 107-108.

109. Drzewicki, Krzysztof, «The Rights of Solidarity as Human Rights: Some Methodological Aspects», *Mennesker og Rettigheter: Nordic Journal on Human Rights, Vol. 6, No. 4 (1988). P.P. 45-51.*

110. Harris D. J., O'Boyle M., Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights. London ; Dublin; Edinburgh: Butterworths, 1995. 753 p.

111. LeachPh. Taking a Case to the European Court of Human Rights. London: Blackstone Press Limited, 2001. 392 p.

112. Leary, Virginia A., «Lessons from the Experience of the International Labour Organisation», pp. 580-619, in P. Alston (ed.), The United Nations and Human Rights: A Critical Appraisal. Oxford: Clarendon Press, 1992. P. 583.

113. Palmer E. Protecting socio-economic rights through the European convention on Human Rights: trends and developments in the European Court of Human Rights. *Erasmus Law Review. 2009. Volume 02. Issue 04. P. 398.*

114. Nohas N. International protection of human rights during armed conflicts. *Aktual'ni problemi pravoznavstva. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 132–134. URL: <https://doi.org/10.35774/app2022.04.132> .*

115. Overview of human rights violations committed by the Russian Federation in the occupied territories of Ukraine in March 2023 (based on open sources). *Всебічна допомога постраждалим від збройного конфлікту і ВПО, сприяння демократичним трансформаціям та затвердженню цінностей прав людини в Україні.* URL: <https://vostok-sos.org/en/overview-of-human-rights-violations-committed-by-the-russian-federation-in-the-occupied-territories-of-ukraine-in-march-2023-based-on-open-sources/>.

116. Gutnyk V. Contribution of Hersch Lauterpacht to the Development of International Protection of Human Rights. *Problems of legality*. 2023. No. 162. P. 239–255.

117. Human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter – annual report 2022. Official Journal of the European Union, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023IP0011>.

118. Zakal O. O. International legal problems of protection climate human rights. *Legal Novels*. 2023. No. 19. P. 454–461.

119. Primakov K. Y., Bednyak S. S. International protection of human rights during armed conflicts. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2023. No. 2. P. 417–420.

Інтернет-ресурси:

1. Сайт ООН: <http://www.un.org/>
2. Рада Безпеки ООН: <http://www.un.org/>
3. Рада Європи: <http://www.coe.int>
4. Портал «Європа» Європейської Комісії: <http://europa.eu>
5. Сайт Європейської політики сусідства: http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm
6. Представництво Європейської Комісії в Україні: <http://www.delukr.ec.europa.eu/>
7. Бюро інформації Ради Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua/>
8. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ): <http://www.osce.org>
9. Світова організація торгівлі: <http://www.wto.org>
10. Офіційний сайт Президента України: <http://www.president.gov.ua/>
Офіційний портал Верховної Ради України: <http://www.rada.gov.ua/>
11. Офіційний портал Кабінету Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua/>
12. Офіційний сайт МЗС України: <https://mfa.gov.ua/>

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка до семінарських занять допомагає глибше вивчити основні теми дисципліни «Міжнародний захист прав людини», оволодіти вмінням самостійно працювати з міжнародними актами у сфері захисту прав людини, іншими нормативно-правовими актами та спеціалізованою літературою.

Самостійна робота здійснюється у таких формах:

- складання схем, таблиць з тем курсу «Міжнародний захист прав людини»;
- складання процесуальних документів;
- робота з міжнародними актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та іншими міжнародними актами, а також тлумачення їх відповідно до конкретних обставин;
- доопрацювання матеріалів лекції шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання нормативно-правових актів;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової спеціалізованої літератури;
- складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення.

Підготовка до семінарських занять передбачає ретельне вивчення всіх питань семінарського заняття, ознайомлення з рекомендованою літературою, опрацювання та детальний аналіз нормативних джерел з відповідної теми.

Складаючи схеми чи таблиці, необхідно ознайомитися зі всіма матеріалами відповідної теми, опрацювати нормативно-правові акти та іншу спеціалізовану літературу. Виклад матеріалу в схемах та таблицях повинен бути стислим, максимально інформативним. Текстову інформацію, що подано в схемах та таблицях, потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних чи стилістичних помилок. Схеми, таблиці мають бути подані на електронному носії та у роздрукованому вигляді. Усі схеми повинні бути підписані і обов'язково сформовані в окрему папку.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитної трансферно-накопичувальної системи є індивідуальна робота Здобувачів.

Індивідуальна робота Здобувачів з дисципліни «Міжнародний захист прав людини» може включати:

- написання наукових статей та тез наукових доповідей;
- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквиумах тощо;
- участь у роботі студентського наукового гуртка з конституційного права;
- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;
- розробка мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо;
- написання наукових доповідей, рефератів та їх презентація на семінарських заняттях.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється Здобувачем за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи Здобувач отримує на початку навчального року і здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи Здобувачів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Принципи і види контролю знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Міжнародний захист прав людини»

Контроль знань є складовою багатогранного навчального процесу в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ і являє собою організацію зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом.

Показники контролю знань Здобувачів – основа для судження про результаті навчання та для вирішення таких питань, як ступінь опанування навчальної програми, переведення на наступний курс.

Результати контролю знань слугують основним показником, за яким оцінюється робота окремого Здобувача, академічної групи, курсу, інституту в цілому, а також робота викладача.

За умови вірної організації контроль знань слугує і навчальним, виховним, організаційним, розвиваючим, методичним та іншим цілям.

Контроль знань ґрунтується на таких основних **принципах**:

- перевірка й оцінка знань Здобувачів мають відображати рівень засвоєння знань та стимулювати Здобувачів до досягнення нових успіхів;
- перевірка й оцінювання знань мають проводитися систематично, планово, у нерозривному зв'язку з усім процесом навчання; послідовно з поступовим ускладненням завдань, змісту й методики;
- перевірка й оцінювання знань здійснюються з урахуванням індивідуальних особливостей і особистих успіхів кожного окремого Здобувача;
- диференціація оцінок має здійснюватися за заздалегідь визначеними об'єктивними критеріями;
- оцінка знань Здобувача повинна відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, умінь і навичок.

Контрольні заходи з дисципліни «Міжнародний захист прав людини» проводяться протягом семестру та охоплюють: *діагностичний, поточний контроль (складається з оцінювання аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи) та підсумковий контроль (залік/екзамен)*. У разі настання обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин) контрольні заходи можуть проводитися з використанням технологій дистанційного навчання.

Підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершених етапах. Присвоєння Здобувачу кредитів ЄКТС і присудження кваліфікацій здійснюється винятково за результатами підсумкового контролю.

Підсумковий контроль успішності проводиться у формі *екзамену, заліку чи диференційованого заліку* з конкретної навчальної дисципліни або окремої її завершеної частини в обсязі навчального матеріалу, визначеного РПНД цієї навчальної дисципліни, і у терміни, встановлені графіком освітнього процесу.

Метою підсумкового контролю знань є визначення дійсного рівня та змісту знань здобувачів вищої освіти з конкретної дисципліни за обсягом, якістю, глибиною та вмінням застосовувати одержані знання у практичній діяльності відповідно до моделі конкретного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Підсумковий контроль знань з цієї дисципліни проводиться у формі заліку. Питання до заліку є вузловими, узагальненими, комплексними, потребують творчого підходу під час побудови відповіді та вміння синтезувати отримані знання.

Питання до заліку відбираються в межах програмних питань, що становлять зміст навчальної дисципліни. Програмні питання доводяться до Здобувачів на початку навчального семестру.

Передумовою для успішного складання заліку з дисципліни є поточна робота протягом семестру.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»

У Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ встановлюється єдина максимальна сума балів – **100 балів**. Тобто, це максимально можлива сума балів за всі види робіт з початкової дисципліни: семінарські, практичні та інші заняття; контрольні роботи; самостійне вивчення першоджерел, тем і розділів; робота за індивідуальним планом; колоквиуми, написання тез тощо.

Встановлюються: максимальні суми балів за виконання завдань у рамках аудиторної, самостійної та індивідуальної роботи – **60 балів; 40 балів** – за виконання завдань, винесених на підсумковий контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань, навичок і вмінь, виявлених під час аудиторної роботи (семінарських та практичних занять);
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль може проводитись усно, письмово або у формі комп'ютерного тестування, колоквиуму, оцінювання виступів на семінарських заняттях, ділових чи імітаційних ігор тощо, під час як навчальних занять, так і індивідуальної та самостійної роботи, зокрема з використанням системи управління дистанційним навчанням.

Аудиторна робота на семінарських і практичних заняттях оцінюється за критеріями оцінювання аудиторної роботи, що розробляються кафедрою загальноправових дисциплін та передбачені в робочій програмі з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини».

Самостійна та індивідуальна робота, що передбачена робочою програмою з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини», оцінюються викладачем за шкалою від 0 до 15 балів кожна. Виконання завдань, які виносяться на самостійну та індивідуальну роботу, може контролюватися викладачем під час консультацій або проведення аудиторної роботи.

Науково-педагогічні працівники кафедри загальноправових дисциплін мають право нараховувати заохочувальні бали за додаткову індивідуальну роботу, спрямовану на поглиблене вивчення навчальної дисципліни (підготовка конкурсної роботи; публікація статті; тез доповідей до участі у конференціях, круглих столах, наукових семінарах; участь в олімпіадах, вікторинах тощо; творчі та спортивні здобутки). При нарахуванні заохочувальних балів загальна сума балів за індивідуальну роботу не повинна перевищувати максимально допустиму (15 балів).

Переведення оцінок

Встановлюється порядок перерахунку рейтингових показників 100-бальної університетської шкали оцінювання в традиційну бальну шкалу та європейську шкалу ECTS:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90–100
BC	добре	75–89
DE	задовільно	60–74
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35–59
F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1–34

FX означає: «незадовільно» – необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання;

F означає: «незадовільно» – необхідна значна подальша робота.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ) З КУРСУ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Залік є остаточною формою контролю з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини», засобом виявлення і оцінки результатів навчального процесу.

Мета заліку полягає у завершенні курсу вивчення «Міжнародний захист прав людини», оцінити рівень отриманих Здобувачами знань.

Критерії оцінювання:

«Відмінно» – якщо здобувач вищої освіти глибоко у повному обсязі засвоїв програмний матеріал; вичерпно та послідовно, грамотно й логічно його висловлює; вільно володіє понятійним апаратом з навчальної дисципліни; виявляє вміння самостійно узагальнювати та висловлювати матеріал, не допускаючи помилок.

«Добре» – якщо здобувач вищої освіти твердо знає програмний матеріал, грамотно і по суті висловлює його, не допускає важливих неточностей у відповіді на запитання; має незначні зауваження під час надання відповідей.

«Задовільно» – якщо здобувач вищої освіти засвоїв основний матеріал, але не знає окремих подробиць, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу та вагається при виконанні завдань, не вміє обґрунтовувати власні судження та наводить власні приклади.

«Незадовільно» – якщо здобувач вищої освіти не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, з великими труднощами відповідає на питання, не володіє понятійним апаратом з курсу.

Тематичні напрямки

1. Поняття права на приватність.
2. Абсолютні та відносні права людини.
3. Автономні поняття: катування, нелюдське поводження, моральна та фізична недоторканність, обвинувачення, суб'єкт кримінального обвинувачення, ефективність прав, якість закону, приватне життя, рівність можливостей.
4. Велика Палата Європейського суду з прав людини: структура та компетенція.
5. Верховенство права і правоохоронна діяльність.
6. Взаємодія Міжнародного кримінального суду з ООН.
7. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава-відповідач. Компетенція Суду та національне право.

8. Виконання функцій суду другої інстанції. Особливості функцій - тлумачення та застосування Конвенції.
9. Вимоги до судді Європейського суду з прав людини.
10. Вимоги до суддів. Порядок обрання. Термін повноважень. Статус суддів. Незалежність, незмінність, недоторканність. Невтручання в діяльність суддів. Гарантії незалежності суддів.
11. Вимоги та форма звернення до Суду.
12. Витрати на забезпечення діяльності Європейського суду з прав людини.
13. Відмінність інституту присяжних від інституту народних засідателів.
14. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами – членами РЄ стандартів щодо захисту прав людини.
15. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на формування української правозахисної системи.
16. Дії Кабінету Міністрів України щодо вжиття заходів загального характеру.
17. Дії Органу представництва щодо вжиття заходів загального характеру.
18. Дружнє або мирове врегулювання. Вимоги до мирової угоди. Умови визнання мирової угоди Судом.
19. Європейська Конвенція – джерело Європейського права та правозастосовної діяльності Європейського Суду з прав людини.
20. Європейська Конвенція про захист прав та основоположних свобод людини: загальна характеристика.
21. Європейська Конвенція як міжнародний договір. Ієрархія прав. Абсолютні права. Права, що відносяться до відправлення правосуддя. Права з внутрішніми обмеженнями. Баланс прав.
22. Європейська система захисту прав людини: специфіка та значення.
23. Європейський суд з прав людини: історія створення, установчі документи та правила процедури.
24. Європейський суд з прав людини: сутність, історія виникнення та перспективи розвитку.
25. Заборона катування за Європейською Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини.
26. Заборона рабства і примусової праці за Європейською Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини.
27. Загальна характеристика Європейського суду з прав людини як одна із основних міжнародних правозахисних інституцій.
28. Загальна характеристика прав людини в Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини.

29. Загальна характеристика права на звернення з індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини.

30. Загальна характеристика судової влади, її структура, ознаки.

31. Загальні підстави для призначення на посаду судді.

32. Заснування Європейського суду з прав людини та його роль у становленні права прав людини.

33. Застосування в Україні конвенції та практики суду.

34. Заходи загального характеру, Заходи індивідуального характеру, Виплата. Додаткові заходи індивідуального характеру.

35. Звернення до Суду та попереднє вивчення справи.

36. Звільнення з посади судді Європейського суду з прав людини: процедурні засади.

37. Зміст і функціональні особливості міжнародно-правового механізму доступу до Європейського суду з прав людини.

38. Зміст судового рішення Європейського суду з прав людини.

39. Історія створення Міжнародного кримінального суду.

40. Історія створення Міжнародного Суду ООН. Склад і правила процедури Міжнародного Суду ООН.

41. Камери ad hoc Міжнародного Суду ООН.

42. Каткування, нелюдське та таке, що принижує людську гідність поводження.

43. Керівні принципи ОБСЄ щодо свободи мирних зібрань.

44. Кількісний та якісний склад Європейського суду з прав людини.

45. Комітети Європейського суду з прав людини: загальна характеристика.

46. Комітети з „фільтрування” як перша інстанція у прийнятті рішення про прийнятність звернень до Суду.

47. Комітети, їх види та функції, що ними здійснюються.

48. Компетенція Міжнародного Суду ООН. Юрисдикція Міжнародного Суду ООН щодо спірних питань.

49. Конвенційні норми та їх класифікація. Організаційно-правові та матеріально-правові норми. Протоколи до Конвенції.

50. Конституційно-правове регулювання порядку формування судової влади в демократичній державі.

51. Консультативна компетенція Європейського суду з прав людини.

52. Консультаційні висновки.

53. Конфіденційність і доступ інформації про особу.

54. Концепція множинності міжнародних кримінальних судів.

55. Міжнародна поліція в системі міжнародної кримінальної юстиції.

56. Міжнародні стандарти регулювання свободи мирних зібрань.

57. Міжнародно-правова характеристика права на правосуддя в європейській системі захисту прав людини.

58. Місце Європейської Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини та практики Європейського суду з прав людини у системі джерел національного права України.

59. Місце та роль органів державної влади у виконанні рішень Європейського Суду з прав людини.

60. Моделі судової системи. Характеристика принципу незмінності носіїв судової влади.

61. Народи суддів: загальна характеристика та особливості діяльності.

62. Національні та міжнародні стандарти у сфері свободи від катувань.

63. Нормативні акти, якими регулюється діяльність Європейського суду з прав людини: основні положення.

64. Обмеження права на житло та повагу до кореспонденції.

65. Обмеження права на приватне і сімейне життя.

66. Обмеження свободи та особистої недоторканності.

67. Окремі думки Суддів. Особиста думка. Думка, що співпадає.

68. Організація обвинувачення у Міжнародному кримінальному суді.

69. Основні етапи розгляду заяв Європейським судом з прав людини.

70. Особливості використання мов Європейського суду з прав людини.

71. Особливості застосування практики Європейського суду при здійсненні українського правосуддя.

72. Особливості розгляду міждержавних спорів.

73. Палата Європейського суду з прав людини.

74. Палати Суду. Розгляд конкретних справ з винесенням рішення по суті як основна функція Палат. Велика Палата Суду як вища судова інстанція в рамках суду, її склад.

75. Підстави звернення до Європейського суду з прав людини.

76. Повага до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції та робота поліції.

77. Повноваження Голови Європейського суду з прав людини.

78. Поняття права на доступ до суду і міжнародно-правовий механізм доступу до Європейського суду з прав людини.

79. Поняття пропорційності в Європейському праві.

80. Поняття свободи та особистої недоторканності за національним та міжнародним правом.

81. Поняття та основні компоненти права особи на звернення з індивідуальною заявою до Європейського суду з прав людини.

82. Поняття та принципи свободи мирних зібрань.

83. Поняття та функції правоохоронної діяльності у демократичному суспільстві.

84. Порядок призначення голови Міжнародного Суду ООН.
85. Постійна палата міжнародного правосуддя.
86. Постійна палата третейського суду.
87. Права дитини у правоохоронній діяльності.
88. Права і свободи людини, які підлягають захисту в європейському суді.
89. Права людини у правоохоронній діяльності.
90. Права осіб з обмеженими можливостями та діяльність поліції.
91. Право на вільне володіння майном, право на освіту, право на вільні вибори. Свобода пересування.
92. Право на життя, заборона катувань, заборона рабства та примусової праці, право на свободу та особисту недоторканність, право на справедливий судовий розгляд, право на повагу до приватного і сімейного життя, свобода думки, совісті і віросповідання, свобода виявлення поглядів, свобода зібрань та об'єднання, право на шлюб, право на ефективний засіб правового захисту, заборона дискримінації.
93. Право на свободу та особисту недоторканність за Європейською Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини.
94. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
95. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи від катувань.
96. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи та особистої недоторканності.
97. Прецедентна практика Європейського Суду з прав людини.
98. Принцип пропорційності у правоохоронній діяльності.
99. Принципи розгляду справ у Європейському суді з прав людини: поняття, види та загальна характеристика.
100. Публікація судових рішень. Виконання рішень.
101. Регламент Європейського суду з прав людини: загальні положення.
102. Регулювання свободи мирних зібрань.
103. Реєстрація та відмова в реєстрації звернення.
104. Реформування міжнародно-правового механізму доступу до правосуддя в Європейському суді з прав людини.
105. Рівність, толерантність і недискримінація у правоохоронній діяльності.
106. Рішення Міжнародного Суду ООН.
107. Рішення щодо прийнятності та неприйнятності справ.
108. Розгляд справи і процедура дружнього врегулювання.
109. Роль бюро у функціонуванні Європейського суду з прав людини.
110. Роль субсидіарності у функціонуванні міжнародно-правового механізму доступу до Європейського суду з прав людини.

111. Свобода вираження поглядів за Європейською Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини.
112. Свобода від катувань як абсолютне право.
113. Свобода як фундаментальна цінність.
114. Секретаріат Європейського суду з прав людини: структура та компетенція.
115. Секретаріат Європейського суду з прав людини: функції та організація роботи.
116. Система судів загальної юрисдикції зарубіжних країн. Принципи організації діяльності судових систем в зарубіжних країнах.
117. Справедлива сатисфакція.
118. Статус суддів, прокурорів, слідчих суддівського корпусу.
119. Суд Європейського Союзу: порядок створення, учасники, правила процедури.
120. Судді adhoc: загальні засади правового статусу.
121. Суди шаріату. Система судів адміністративної юрисдикції.
122. Судочинство та регламент. Міжнародний кримінальний суд та міжнародні суди з прав людини.
123. Тлумачення норм та понять Європейської Конвенції.
124. Універсальна юрисдикція та міжнародний кримінальний суд.
125. Утворення Європейського суду.
126. Характеристика та зміст заяви до Європейського суду з прав людини.
127. Юрисдикційні основи діяльності Міжнародного кримінального суду.
128. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.

Додатки

Методичне видання

Степаненко Кирило Володимирович
Лебедєва Юлія Владиславівна

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Методичні рекомендації
для підготовки до семінарських та практичних занять
(для здобувачів вищої освіти денної форми навчання
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти)

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,*
А. В. Самотуда

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 3,73. Обл.-вид. арк. 4.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.